

Journal of Resistance Literature
Faculty of Literature and Humanities
Shahid Bahonar University of Kerman
Year ۱۱, No ۲۰, Spring / Summer ۲۰۱۹

An Analysis of the Geography of Resistance in Ali Mohammad Mo'addab's Poetry

Rahim Karami^۱
Arezu Pooryazdanpanah Kremani^{۲*}
Mohammad Khodadadi^۳

۱. Introduction

Works devoted to resistance literature are often portrayed as a form of orientation against invading the homeland or obstacles on the way of national-religious ideals realization. In the meantime, the homeland in the poems of some poets finds meaning in a broader level than their community, city, and geographical area. Geography is an area that is divided according to several factors such as climate, land surface, religion, etc. Therefore, it can be said that resistance geography encompasses the level, scope and geographical area in which poets or writers, in their poetry or prose, defend the oppressed peoples of that country against foreign invasive forces or tyrant rulers. Ali Mohammed Mo'addab is one of the poets who has chosen resistance as the theme of his poetry in its national and transnational dimension and his poetic thoughts and emotions are influenced by world events around him. Given the influence of resistance literature on the general culture of society and the fact that Ali Mohammed Mo'addab has devoted a considerable portion

---

^۱. M.A. Student of Persian Resistance Literature, Yazd University
Email: Rahim.karami^{۱۳}@gmail.com

^۲. Assistant Professor of Persian Language and Literature, Yazd University
Email: pooryazdanpanah@yazd.ac.ir. (Corresponding Author)

^۳. Assistant Professor of Persian Language and Literature, Yazd University
Email: khodadadi@yazd.ac.ir

Date of Submission: ۱۱/۰۵/۲۰۱۹

Date of Acceptance: ۰۷/۰۹/۲۰۱۹

of his poetry to resistance themes, it is important to read and examine these poems in greater depth.

۲. Methodology

In this paper, the geography of resistance in Ali Mohammad Mo'addab's poetry has been analyzed in a descriptive-analytic method using library and documentary approach. In order to answer the questions posed in this study, i.e., how have national and transnational resistance components been reflected in resistance poetry? and which countries other than Iran have addressed resistance issues?

۳. Discussion

Ali Mohammad Mo'addab is a contemporary Iranian poet, writer and journalist. He has had two approaches in his poems in introducing resistance themes in his poetry. In a general and comprehensive view, he has dealt with the nations that have been oppressed and fought against throughout history. In fact, Mo'addab has looked at the conditions of people in Iran, Palestine, Syria, Lebanon, Iraq, Yemen, Bahrain, Afghanistan, Haiti and Japan. In his poems of resistance, he has addressed both the Islamic Revolution and the issues of eight years of sacred defense. Therefore, issues regarding Imam Khomeini, war and martyrdom in his poetry are particularly prominent. Mo'addab is an ideological poet and he writes his poems based on a clear ideology. Much of Ali Mohammad Mo'addab's poetry is devoted to the issue of Palestine. He is one of the first poets to point out the Syrian war and ISIL attack in his poems. He has also looked at Lebanon in his poetry and he has referred to the testimony of the fighters of that land. To this end, he uses the language of peace, a common language throughout the world. In his terms, all those who have been oppressed are of one homeland and one race, and he stands up and defends their sorrows. Even eight years of war between Iran and Iraq does not prevent him from ignoring the Iraqi people and their current terrible conditions. Mo'addab takes a critical stance in responding to the conditions prevailing in Afghanistan in his poetry.

Ali Mohammed's second approach in expressing the themes of resistance is to address the domineering and transgressive countries such as the

United States, Britain, the Quds occupation regime and their tribes, including Saudi Arabia and Egypt. Mo'addab has exposed the crimes of the hegemonic countries. In the meantime, his criticism and protest are more focused on America that in the last century, it has cast its shadow on the international community, and especially the Middle East and it doesn't do anything to achieve its goals. Mo'addab, as a staunch defender of Palestinians, is a serious critic of the Quds occupation regime. He has also mentioned British domination in Iran and India in a symbolic expression in his poem. He has also condemned the air strikes and the Saudi invasion of Yemen, Syria and Bahrain. Egypt has been noted for its proximity to Palestine in his poetry. Mo'addab in his poems has criticized the Arab countries, especially Egypt.

4. Conclusion

The expression of resistance issues in Ali Mohammad Mo'addab's poetry can be examined at both national and transnational levels. He has followed two approaches in stating these issues. First, he appears as a supporter of the oppressed. Second, he appears as a protester, he aims at exposing the crimes of the aggressive and the world arrogant. Addressing the values and aspirations of the Islamic Revolution and eight years of sacred defense encompasses much of Ali Mohammed Moaddab's poems of resistance. In terms of transnational resistance issues, Palestine and Gaza have the most frequency, in a way that Mo'addab, in addition to his other collections of poetry, has devoted a special collection to this theme entitled 'The Bombing Trip'. He is also the first Iranian poet to stand up for Syria and record ISIL's crimes against its people in his poems. Lebanon, Afghanistan and Iraq are other Islamic countries, the people of which Mo'addab has defended. Considering the imposed war, this act by mo'addab indicates that patriotism is widespread in his poetry and that he has considered all the oppressed of one land and one race. Muslims and non-Muslims are not different in Mo'addab's eyes; Hence, he did not ignore people of Haiti and Hiroshima and their massacre. Mo'addab has chosen to expose the crimes of America, Britain, Russia and Saudi Arabia as his poetry's mission. It therefore recounts the damage they have incurred to Iranians and other Muslim nations throughout history. His point has always been to criticize the indifference of Muslim

countries, especially Egypt and Turkey, and the news media in response to the atrocities committed and the oppression perpetrated on Muslim nations. In a nutshell, the geography of resistance in Ali Mohammad Mo'addab's poetry has a wide domain across the globe and in the center of the Middle East.

Key words: Geography of resistance, Ali Mohammad Mo'addab, Resistance literature, Transnational poetry.

References [In Persian]:

- Basiri, M. (۲۰۰۸). Designing and explaining multiple questions About the principles of resistance literature. *Sustainability Letter: Proceedings of the First Congress of Kerman Sustainable Literature*. (A. Khorasani, Rev.). Tehran: Foundation for the Preservation of the Works and Publication of the Sacred Defense Values. ۸۹-۹۷.
- Salimi, A., Kiani, R., & Rzaie, Sh. (۲۰۱۰). Persistence Effects in the Poetry of Contemporary Palestinian Poet Burhanuddin al-Bushi, *Journal of Resistance Literature*, ۷(۱۳), ۱۳۰-۱۸۰.
- Sangari, R. (۲۰۱۰). *Holy defense literature (theoretical topics and overview of literary species)*. Tehran: Foundation for the Preservation of the Works and Publication of the Sacred Defense Values. [In Persian]
- Seyyedi, H., & Salem, Sh. (۲۰۱۱). Manifestation of resistance in Fadva Toghan's poetry. *Journal of Sustainable Literature*, ۳(۰), ۱۸۰-۲۰۸.
- Safinejad, J. (۲۰۰۸). *Fundamentals of Human Geography*. ۹th ed. Tehran: Tehran University Press.
- Talebian. Y., & Biyabani, A. (۲۰۱۳). Investigating resistance Components in Persian poems of Iqbal Lahouri's. *Journal of Islamic Revolution Approach*, ۷(۲۳), ۱۴۱-۱۲۱.
- Taheri Mahzamini, N., & Basiri, M., and Sarfi, M. (۲۰۱۴). A study of the contents of the poetry of protest in the literature of the Islamic Revolution. *Journal of Resistance literature*, ۶(۱۱), ۲۸۷-۳۰۷.
- Ghanipoor Malekshah, A., Khalili, A., & Mahdinia, M. (۲۰۱۲). An Analysis of resistance literature components in Taheri Safarzadeh's poems. *Journal of Resistance Literature*,. ۴(۷), ۱۳۹-۱۷۶.

- Kafi, Gh. (۲۰۱۰). *Understanding the literature of the Islamic Revolution*. Tehran: Foundation for the Preservation of the Works and Publication of the Sacred Defense Values. [In Persian]
- Mo'addab, A. (۲۰۰۷). *False elves*. Tehran: Sureh-e Mehr.
- Mo'addab, A. (۲۰۰۸). *lies*. Tehran: Science publication.
- Mo'addab, A. (۲۰۱۵). *Daxton*. Tehran: Adab city.
- Mo'addab, A. (۲۰۱۱). *Religion in Protestant Reliance*. Tehran: Sepideh Bavaran.
- Mo'addab, A. (۲۰۱۶). *Bombardment's Seft*. second edition. Tehran: Adab city.
- Mo'addab, A. (۲۰۱۳). *Noah's Son Romances*. second edition. Tehran: Adab city.
- Mo'addab, A. (۲۰۰۸). *The scent is no flower*. Tehran: Taka.
- Mo'addab, A. (۲۰۱۵). *Galaxy of Faces*. second edition. Tehran: Adab city.
- Mo'addab, A. (۲۰۰۵). *Professional dead*. Tehran: Phoenix Millennium.
- Mo'addab, A. (۲۰۰۴). *I knew so much about war*. Tehran: Sarina.
- Nafisi, S. (۲۰۰۵). *The social and political history of Iran in contemporary period*. Tehran: Ahoora.
- References [In Arabic]:**
- Abu Madi, I. (۱۹۸۶). *Gold and dust*. Beirut: Dar al-Alam Lalmalein.

پښتو ښکلا څانګه علوم انساني او مطالعات فرهنگي
پرتال جامع علوم انساني

نشریه ادبیات پایداری

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

دانشگاه شهید باهنر کرمان

سال یازدهم، شماره بیستم، بهار و تابستان ۱۳۹۸

واکاوی جغرافیای پایداری در شعر علی محمد مؤدب

(علمی-پژوهشی)

رحیم کرمی^۱

دکتر آرزو پوریزدانپناه کرمانی^۲

دکتر محمد خدادادی^۳

چکیده

جغرافیای پایداری به گستره و حوزه جغرافیایی ای اطلاق می شود که شاعران یا نویسندگان متعهد در آثار خود به دفاع از مردم تحت ظلم آن خطه در برابر سلطه جویان خارجی یا داخلی برمی آیند. علی محمد مؤدب، یکی از شاعرانی است که در اشعار خود، نگاهی فراملی داشته و اندیشه های شعری اش متأثر از رویدادهای جهان پیرامون وی است. در این جستار، جغرافیای پایداری در شعر علی محمد مؤدب با شیوه توصیفی-تحلیلی و با بهره گیری از روش کتابخانه ای و سندکاوی مورد واکاوی قرار گرفته است تا به این سؤالات پاسخ داده شود که چگونه مؤلفه های پایداری ملی و فراملی در شعر مؤدب بازتاب داده شده و به غیر از ایران، به موضوعات پایداری کدام کشورها پرداخته شده است؟ یافته های تحقیق حاکی از آن است که پایداری در شعر مؤدب به ایران منحصر نمی شود. وی در طرح موضوعات پایداری در شعرش، نگاهی عام و فراگیر داشته؛ اما به طور خاص بر موضوعات پایداری مرتبط با کشورهای خاورمیانه متمرکز -

^۱. دانشجوی کارشناسی ارشد گرایش ادبیات پایداری دانشگاه یزد.

^۲. استادیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه یزد (نویسنده مسئول: pooryazdanpanah@yazd.ac.ir)

^۳. استادیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه یزد

شده است؛ از این رو، مؤدب در شعرش به فلسطین، غزه، لبنان، عراق، یمن، بحرین، سوریه، افغانستان، هائیتی و هیروشیما با رویکردی حمایتی پرداخته و در مقابل، نگاه انتقادی و اعتراضی خود را متوجه آمریکا، اسرائیل، انگلیس، روسیه، عربستان، مصر و ترکیه ساخته است.

واژه‌های کلیدی: جغرافیای پایداری، علی محمد مؤدب، ادبیات پایداری، شعر فراملی

۱- مقدمه

ادبیات و به خصوص شعر، بازتابی از اوضاع سیاسی-اجتماعی هر دوره تاریخی است. پیوند و درهم تنیدگی‌ای که میان جامعه، فرهنگ و ادبیات برقرار است، سبب طرح تعهد هنر و هنرمند نسبت به جامعه می‌شود. هر چه تعهد هنرمند بیشتر باشد، مضامین و مسائل اجتماعی در اثر وی نمود بیشتری پیدا می‌کنند. انسان، ناگزیر از زندگی در جامعه و ارتباط با کسانی است که در جامعه وی زندگی می‌کنند. در دنیای معاصر، این رابطه از مرزهای ملی و اجتماعی فراتر رفته و انسان را در ارتباط با همه جهان قرار می‌دهد. در چنین جهانی دیگر نمی‌توان به دور از هر گونه مسئولیت و تعهدی زندگی کرد و به خلق آثار هنری پرداخت؛ از این رو، ادبیات پایداری به عنوان گونه‌ای از ادبیات متعهد و ملتزم به وجود آمد (بصیری، ۱۳۸۷: ۹۰).

آثار معطوف به ادب پایداری، اغلب به عنوان نوعی جهت‌گیری در برابر تجاوز به وطن یا موانع پیش آمده در راه تحقق آرمان‌های ملی-دینی نمود می‌یابند. در این میان، وطن در شعر برخی از شاعران در سطحی گسترده‌تر از جامعه، شهر و منطقه جغرافیایی محل زندگی آنها معنی می‌شود. جغرافیا حوزه و گستره‌ای است که بر اساس عوامل متعددی چون شرایط اقلیمی، سطح زمین، دین و ... آن را تقسیم‌بندی می‌کنند (صافی‌نژاد، ۱۳۸۷: ۱). بر این اساس می‌توان گفت که جغرافیای پایداری، سطح، گستره و حوزه جغرافیایی‌ای را شامل می‌شود که شاعران یا

نویسندگان در شعر یا نثر خود، به دفاع از مردم مظلوم و بلاکشیده آن مرز و بوم در برابر نیروهای متجاوز خارجی یا حاکمان ظالم آن مناطق پرداخته‌اند. علی محمد مؤدب یکی از شاعرانی است که پایداری را در بُعد ملی و فراملی‌اش بن‌مایه شعر خود قرار داده و اندیشه‌ها و عواطف شعری‌اش متأثر از رویدادهای جهان پیرامون وی است. این امر، نگارندگان این سطور را بر آن داشت تا در پی پاسخگویی به سؤالات زیر برآیند:

- ۱- مؤلفه‌های پایداری ملی و فراملی در شعر علی محمد مؤدب چگونه منعکس شده‌است؟
  - ۲- به غیر از ایران، علی محمد مؤدب به موضوعات پایداری کدام کشورها پرداخته‌است؟
- با توجه به تأثیرگذاری ادبیات پایداری بر فرهنگ عمومی جامعه و نظر به اینکه علی محمد مؤدب بخش قابل توجهی از اشعار خود را به مضامین پایداری اختصاص داده‌است، خوانش و بررسی عمیق‌تر این اشعار حائز اهمیت است و خالی از لطف نیست.

۱-۱- پیشینه تحقیق

تاکنون، پژوهش مستقلی درباره جغرافیای پایداری صورت نگرفته‌است؛ اما در بعضی از پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه ادبیات پایداری، اشاره‌هایی ضمنی و کوتاه به این موضوع شده‌است. زهرالشنی‌زند (۱۳۸۹) در پایان‌نامه «مقایسه ادبیات پایداری ایران و شیلی با تکیه بر اشعار ملک‌الشعراى بهار و پابلو نرودا» ضمن بررسی مضامین پایداری به دید جهانی دو شاعر نیز اشاره می‌کند. ناصر محسنی‌نیا و رضا میرزایی (۱۳۹۲) در مقاله «جلوه‌های پایداری در شعر احمد صافی نجفی»، مسئله فلسطین، اوضاع سیاسی و اجتماعی عراق، سیاست‌های سلطه‌گرایانه غرب و دعوت به اتحاد عرب‌ها را از جمله بن‌مایه‌های اصلی شعر صافی نجفی برشمرده‌اند. فاروق نعمتی و دیگران (۱۳۹۲) در مقاله «جلوه‌های پایداری در شعر عبدالوهاب بیاتی» با بررسی اشعار پایداری بیاتی چنین نتیجه می‌گیرند که سروده‌های مقاومت بیاتی همه جا را درنوردیده و نه تنها عراق، بلکه کشورهایی چون فلسطین، عمان، مراکش، تونس، الجزایر و

شیلی را که ندای آزادی خواهی در آنها نیز شنیده می شود، در برمی گیرد؛ همچنین، معصومه نعمتی و طاهره ایشانی (۱۳۹۲) در مقاله «بررسی سنجشی مضامین سیاسی اشعار سپیده کاشانی و نازک الملائکه»، عبور از حوزه جغرافیایی وطن خود و پرداختن به مسائل سیاسی کشورهای دیگری چون فلسطین، لبنان، سوریه، هرزگوین و صربستان و مصر را از جمله اشتراکات شعری این دو شاعر دانسته اند. نجمه طاهری و دیگران (۱۳۹۳) در مقاله «بررسی مضامین شعر اعتراض در ادبیات انقلاب اسلامی» اعتراض های داخلی و خارجی را مورد بررسی قرار داده و به تحلیل اعتراض های مربوط به کشورهای چون لبنان، عراق، افغانستان و ... و وضعیت بردگان و کارگران در سایر کشورها اعم از فرانسه، روسیه و آمریکا در شعر طاهره صفارزاده، سلمان هراتی و بیژن نجدی پرداخته اند. لازم به ذکر است که تاکنون هیچ گونه پژوهشی در مورد اشعار پایداری علی محمد مؤدب انجام نشده است.

۲- بحث

علی محمد مؤدب، شاعر، نویسنده و روزنامه نگار معاصر ایرانی، در سال ۱۳۵۵ در تربت جام به دنیا آمد. وی فارغ التحصیل رشته الهیات در مقطع کارشناسی ارشد از دانشگاه امام صادق (ع) است. مؤدب، نخستین دفتر شعر خود را با عنوان «عاشقانه های پسر نوح» در سال ۱۳۸۲ منتشر کرد و همزمان کار خود را در حوزه روزنامه نگاری ادبی با فعالیت در نشریات حرفه ای شعر، همچون فصلنامه تخصصی شعر آغاز کرد. از دیگر آثار او می توان به «همین قدر می فهمیدم از جنگ» (۱۳۸۳)، «مرده های حرفه ای» (۱۳۸۴)، «الف های غلط» (۱۳۸۶)، «عطر هیچ گلی نیست» (۱۳۸۷)، «روضه در تکیه پروتستان ها» (۱۳۸۸)، «کهکشان چهره ها» (۱۳۹۱)، «سفر بمباران» (۱۳۹۳) و «دست خون» (۱۳۹۴) اشاره کرد. کتاب «کهکشان چهره های وی»، نامزد دوره سی و یکم جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی شد. آثار وی غالباً در حوزه شعر سپید، نیمایی و کلاسیک دسته بندی می شوند. او به مدت دو سال (۱۳۸۴-۱۳۸۶) مدیر دفتر آفرینش های ادبی

حوزه هنری استان تهران بوده است؛ همچنین در سال ۱۳۹۴، به عنوان عضو هیئت علمی دهمین دوره جشنواره فجر انتخاب شد.

وی از شاعران متعهد عصر حاضر است که هیچ گاه شعرش از زندگی و حضور انسان‌ها خالی نیست. آنچه شعر مؤدب را از دیگر شاعران جوان متمایز می‌کند، علاوه بر غنای صوری اشعارش، دارا بودن نوعی تفکر اجتماعی- فلسفی است که در قالب تلمیحات، نمادها و اسطوره‌های تاریخی و مذهبی انعکاس می‌یابد. نوگرایی نیز، علاوه بر همه خصایص ارزشمند دیگر در شعرهای مؤدب بسیار محسوس است و نگاه شاعر به زندگی، انسان و هستی با نگاه دیگر شاعران فرق دارد؛ از این رو، مؤدب در شعر خود به مسائل و موضوعات بسیاری در مورد ایران اشاره می‌کند. او گستره جغرافیای پایداری را از ایران شروع می‌کند و به کشورهای هم-جوار و مسلمان و همچنین کشورهایی که مورد ظلم و ستم واقع شده‌اند، ختم می‌کند؛ بنابراین، وطن و محدوده جغرافیایی پایداری در شعر مؤدب به ایران منحصر نمی‌شود؛ زیرا «[علامه اقبال لاهوری] معتقد است که وطن پرستی جغرافیایی، مکر و نیرنگی است که از جانب مغرب‌زمین به ساکنان سرزمین‌های شرق القا شده است» (طالبیان و بیابانی، ۱۳۹۲: ۱۳۰). مؤدب را باید یکی از پای‌بندان و عمل‌کنندگان واقعی به این سخن «ایلیا ابوماضی» دانست که می‌گوید: «من برای خدمت به مردم یک کشور و یا یک ناحیه یا یک گروه ویژه زندگی نمی‌کنم؛ بلکه برای خدمت به یک امت بزرگ زندگی می‌کنم؛ چه مهاجر و چه مقیم، مصری یا لبنانی ... . مأموریت ادیب، این است که قبل از اینکه خودش زندگی کند، برای آرمان همگان زندگی کند» (ابوماضی، ۱۹۸۶: ۵۳)؛ در واقع مؤدب شاعری است که در ایران اما به وقت غزه، فلسطین، سوریه، عراق و ... زندگی می‌کند. گواه بر این مدعا اشعار وی است که در ادامه، مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

۲-۱- ملت‌های مورد ظلم و هجمه

علی‌محمد مؤدب در طرح موضوعات پایداری در اشعار خود دو رویکرد داشته‌است. وی در یک نگاه عام و فراگیر به ملت‌هایی پرداخته‌است که در طی تاریخ مورد ظلم واقع شده و به مبارزه با آن برخاسته‌اند. در این رویکرد، مؤدب به مردم ایران، فلسطین، سوریه، لبنان، عراق، یمن، بحرین، افغانستان، هائیتی و ژاپن نظر داشته‌است.

۲-۱-۱- پایداری با محوریت مردم ایران

مؤدب در اشعار پایداری خود، هم به انقلاب اسلامی و هم به مسائل هشت سال دفاع مقدس نظر دارد؛ از این رو، موضوعاتی چون امام خمینی (ره)، جنگ و شهادت در شعر او از برجستگی خاصی برخوردار است. در آثار شاعران انقلاب، مرجعیت، رهبری و فرماندهی امام، سه رأس مثلث هدایتگری را تشکیل می‌دهند. مؤدب نیز در اشعار خود به حضور و تأثیرگذاری امام و نقش هدایتگری ایشان و ارادت مردم نسبت به ایشان اشاره می‌کند:

خنده پیر جمارانی / شادی دل‌های بسیاران / خنده‌اش در خشکسالی‌ها / لحظه‌های آبی باران / لب که وا می‌کرد در تصویر / باز مادر گریه می‌افتاد / چشم خیس و شانه لرزان / از دل بابا خیر می‌داد / با امام خویش بیعت کرد / حاج عمو در خواب کوهستان / بی‌گله، دل از رمه برکند / با پسر شد عازم میدان (مؤدب، ۱۳۹۴: ۲۰)

در این شعر، مؤدب دو بعد از رهبری امام خمینی را به تصویر کشیده‌است؛ نخست، امام را به صورت رهبری کارزماتیک ترسیم کرده و بیان می‌کند که رابطه میان ایشان و مردم، رابطه‌ای مبتنی بر احساس و عاطفه بوده‌است؛ سپس به ولایت و مرجعیت دینی ایشان اشاره می‌کند که امام از جایگاه و مقبولیت ویژه‌ای در نزد مردم برخوردار بوده؛ به گونه‌ای که ولایت‌مداری ایشان باعث وحدت مردم و حضور داوطلبانه آنها در جبهه‌های نبرد می‌شده‌است.

یکی از مضامین پرتکرار اشعار مؤذّب، موضوع شهادت است. وی در کتاب «روضه در تکیه پروتستان‌ها» از انقلاب سخن به میان می‌آورد و از ایران به عنوان بوستانی یاد می‌کند که با به شهادت رسیدن افراد بسیاری، بهار انقلاب بر آن حاکم شد:

روزی به یمن بهمنی از ایمان / بستان ما بهار جدیدی شد / یک خانه بی نصیب نماند از عشق / هر کوچه‌ای به نام شهیدی شد (مؤذّب، ۱۳۹۰: ۲۲)

همچنین، مؤذّب در کتاب «دست‌خون»، به جنگ تحمیلی عراق علیه ایران اشاره می‌کند و از آن به خاطر شهادت چندین و چند هزار از جوانان و غیورمردان این بوم و بر، با عنوان «هشت سال سرخ» یاد می‌کند:

لشکر پیر خمین این سان / غوطه در خون و خطر کردیم / هشت سال سرخ، ققنوسان / زنده در آتش سفر کردیم (مؤذّب، ۱۳۹۴: ۴۶)

وی در این شعر، از رزمندگان با عنوان «لشکر پیر خمین» و «ققنوسانی» یاد می‌کند که در راه رسیدن به اهداف و آرمان‌های خود شجاعانه جان دادند و با فناکردن خود، بقای میهن را تضمین کردند.

مؤذّب به مخاطب خود، جایگاه و مقام رفیع شهیدان را یادآور می‌شود و برای این منظور از مضامین دینی مدد می‌جوید. وی شهادت دفاع مقدّس را هم‌تراز با شهادت کربلا می‌داند و بیان می‌کند که با خاکسپاری آنها، خاک روستای تقی‌آباد، عطر کربلا را پیدا می‌کند:

چشم‌ها پر اشک و گندم‌زار / محو در تابوت پرچم‌ها / پیش تابوت شهیدان گم / زندگی‌ها، بیش‌ها، کم‌ها / ... / ای شهیدان خدایی! های! / منزل نوتان مبارک باد! / خاک عطر کربلا را داشت / کربلایی در تقی‌آباد (مؤذّب، ۱۳۹۴: ۱۵)

در کنار شهیدان، جانبازان یکی دیگر از موضوعات اشعار پایداری مؤذّب هستند. در مجموعه اشعار مؤذّب، جانبازان هم‌ردیف با شهدا از جایگاه ویژه‌ای برخوردار بوده و وی به طور مستقیم یا غیرمستقیم در این باره در اشعارش سخن گفته‌است:

به زخم‌های تو که می‌رسم / رنگ واژه‌ها می‌پرد / و شعر سپید می‌شود / اینجا تهران است، بیمارستان ساسان! / صدای تو را نمی‌شنوم / صدای تو را نوارهای قلب / صدای تو را کپسول‌های اکسیژن / خفه کرده‌اند / فقط هر از گاهی / سرفه / چنگی می‌زند و می‌گریزد / و چون جیب‌بری / گریبان قنوت را می‌آشوبد / این تهران است، ۱۳۸۰ / خبری از غلغله چلچله‌ها و خمپاره‌ها نیست / اما هنوز ترکش می‌ریزد / از آواز پرستویی منور / که بال‌هاش / آشفته بارانند هنوز ... (مؤدب، ۱۳۸۳: ۱۸ و ۱۹)

در این شعر، او از جانبازان شیمیایی یاد می‌کند که بعد از گذشت سه دهه از جنگ تحمیلی، هنوز با عواقب و مشکلات ناشی از جنگ و شیمیایی شدن دست و پنجه نرم می‌کنند و هنوز درگیر جنگ و گرفتار خاطرات و خمپاره‌ها و ترکش‌ها هستند. مؤدب به وضعیت کنونی جانبازان نگاهی انتقادی و اعتراضی هم دارد؛ زیرا «علاوه بر فراموشی یاد و خاطره شهدا، گاهی در جامعه شهدای زنده، یعنی جانبازان و رزمندگان سال‌های خون و حماسه با بی‌مهری مواجه می‌شوند و آن‌که زمانی مایه افتخار و پیروزی ملت بودند؛ حتی گاهی تحقیر می‌شوند (طاهری ماه‌زمینی و دیگران، ۱۳۹۳: ۲۹۶).

۲-۱-۲- پایداری با محوریت مردم فلسطین

یکی از مهم‌ترین نمودهای ادبیات پایداری، سرودن اشعار مستقل در ستایش و دفاع از دیگر ملل مظلوم، به‌ویژه مقاومت مردم فلسطین بوده‌است. (کافی، ۱۳۸۹: ۱۳۹-۱۴۲؛ سنگری، ۱۳۸۹: ۶۲). شاید بتوان گفت که در یک قرن اخیر، یکی از مهم‌ترین مسائل جهان به موضوع فلسطین و غصب این کشور به‌وسیله اسرائیل مربوط می‌شود. «ناقدان معاصر معتقدند که مهم‌ترین بازده ادبی جنگ اعراب و اسرائیل، پیدایش ادبیات پایداری فلسطین است و شعر مقاومت در فلسطین، بسان قهرمانی در نبرد با صهیونیست و استعمار روبه‌رو می‌گردد» (سیدی و سالم، ۱۳۹۰: ۱۸۵). مؤدب شاعری ایدئولوژیک است و اشعارش را بر اساس ایدئولوژی بارز و

مشخصی می‌سراید. بخش عمده‌ای از اشعار علی محمد مؤذّب به مسئله فلسطین اختصاص دارد. وی کتاب «سفر بمباران» را با محوریت شعر مقاومت درباره جهان اسلام، فلسطین و غزه سرود. بنا به گفته مؤذّب، اشعار این کتاب در طی جنگ‌های ۳۳ روزه و ۲۲ روزه سروده شده است. در همین راستا، وی عنوان «سفر بمباران» را برای این مجموعه برمی‌گزیند و با انتخاب این نام، به نسل‌کشی فلسطینیان اشاره می‌کند. مؤذّب بارها و بارها در آثارش به کشتار مردم مظلوم فلسطین اشاره می‌کند. او در کتاب «همین قدر می‌فهمیدم از جنگ»، کشتار غیرنظامیان «جنین»، شهری در شمال کرانه باختری را این چنین به تصویر می‌کشد:

می‌ایستم با برادرانم / با «نرودا» / ... / نماز می‌خوانم / من گرم گفتن / نورانی می‌شوم و برافروخته / همچون چهره شهیدان «جنین» / همچون خورشیدهای همیشه نینوا (مؤذّب، ۱۳۸۳: ۳ و ۴)

شعر مؤذّب یک خصوصیت ویژه دارد و آن، این است که همگام با حوادث فلسطین و مسائل دیگر حرکت کرده و در شادی و غم مردم شریک بوده است؛ از این رو، کشتار مردم بی‌دفاع غزه بر اثر محاصره نوار غزه و تحمیل جنگ ۲۲ روزه از سوی رژیم صهیونیستی، نه تنها از دید او پنهان نمانده؛ بلکه بر کسانی که سعی بر آن دارند این موضوع را نادیده بگیرند، تاخته و آنها را مورد انتقاد قرار داده است:

همه چیز روشن است / در همه جا، همه چیز روشن است / همه چیز از چهره شهیدان و آتش انفجارها روشن است / تنها ما خاموش و تاریک / به اشاره سخن می‌گوییم / و حماسه ما عوض کردن کانال است و شکستن آینه / نمی‌خواهیم این گونه خونین بینیم ای چهره من! / نمی‌خواهیم این گونه در باران ملخ بینیم ای گلستان من! / ای گل سرخ کوچک! ای غزه! (مؤذّب، ۱۳۹۵: ۸۳ و ۸۴)

او درباره کودکان سنگ به دست فلسطینی که هیچ سلاحی برای مبارزه ندارند، چنین شعر

می‌سراید:

... و دست تو برمی گرداند / روی گل های گردان را به سوی آفتاب / سرپنجه های کودکی -
 ات را می بینم / هرشب در اخبار ساعت نه / که در خیابان های «الخلیل» سنگ بازی می -
 کنی / کجایند گیسوانت / پدر صلواتی! / که دستانم خالی ترند از جنگل های گیلان / از پس سال -
 های پرگریه (مؤدب، ۱۳۸۳: ۳۸ و ۳۹)

مؤدب از عملکرد شبکه های خبری همچون بی بی سی، سی ان ان و العربیه انتقاد می کند که
 برخلاف رسالت واقعی شان که روشن گری و انعکاس واقعیت است، از پوشش خبری جنایات
 رژیم صهیونیستی در غزه ممانعت کرده و در قبال نقض حقوق بشر در غزه سکوت اختیار کرده -
 اند و حتی حقیقت ماجرا را به گونه ای دیگر و نادرست منعکس کرده اند:

CNN / BBC / و العربیه / چه گفتند غزه! / وقتی تو را ندیده گرفتند؟ - دروغ گفتند /

فقط دروغ گفتند / فقط دروغ گفتند (همان: ۷۱)

با همه این اوصاف، از ویژگی های بارز شعر مؤدب، القای امید به آینده و پیروزی موعود
 است؛ زیرا «شاعر متعهد، وظیفه خود می داند که همواره امید و خوش بینی را در مخاطب خود
 ایجاد کند (غنی پور ملک شاه و دیگران، ۱۳۹۱: ۱۵۸). او همچنان امیدوار است؛ هرچند که به
 علت غفلت امت مسلمان، فلسطینیان چشم یاری از کسی ندارند؛ اما مؤدب این نوید را در
 شعرش می دهد که به پشتوانه الهی، آنها پیروز خواهند شد و به مسجد الاقصی خواهند رسید:

... اما تو باز کریمانه همان کلید کوچک خونینی / که دروازه های فردا را به روی ما خواهی
 گشود / ... / تو به گوشی های کره ای ما زنگ نمی زنی / تو از ما چشم یاری نداری / جزو لایک -
 های ما نیستی و / در فیس بوک ما کامنت نمی گذاری / اما خدای لیلۃ الاسراء ما را به
 مسجد الاقصی خواهد رساند (مؤدب، ۱۳۹۵: ۸۸)

از ویژگی های شعر پایداری، تهدید و مبارزه طلبی است و مؤدب از این نکته غافل نبوده -
 است. او حضور اسرائیل در خاورمیانه را شوخی سخیفی می داند که به زودی از بین خواهد

رفت؛ اما این امر را در گرو هوشیاری و بیدار شدن امت مسلمان از خواب غفلت می‌داند و در این صورت است که صدای فلسطین شنیده خواهد شد:

حتی گر صد سال هم به ریش ما بخندد/ شوخی سخیفی است اسرائیل در خاور میانه/ با صدای اذانی ناگاه/ ما به هوش خواهیم آمد/ رعد و برقی خواهد شد/ و ما از پنجره، صدای فلسطین را خواهیم شنید/ فلسطین را خواهیم دید/ خواهیم آمد ... (مؤدب، ۱۳۹۵: ۳۳)

مؤدب، بی‌تفاوتی امت مسلمان را به مسئله فلسطین، ناشی از خودباختگی در مقابل فرهنگ غرب، توسعه‌طلبی و خویشن دوستی آنها دانسته است:

امروز/ فقط می‌توانیم اشک بریزیم برای غزه/ با قطره‌هایی به بزرگی زیتون/ چرا که دیروز/ به پسته خندان دل بسته‌ایم/ امروز در حال توسعه هستیم/ قلب‌های کلنگی ما را/ بیل‌های مکانیکی شخم زده‌اند/ و میان آشپزخانه‌های Open و توالت‌های فرنگی/ سرگردان شده‌ایم (همان: ۱۷ و ۱۸)

۲-۱-۳- پایداری با محوریت مردم سوریه

علی محمد مؤدب را باید یکی از نخستین شاعرانی دانست که در اشعار خود به سوریه و حمله داعش به آن اشاره کرده است. او به حامیان و بنیانگذاران پشت‌پرده داعش اشاره می‌کند که از سویی به امت مسلمان دست دوستی می‌دهند و از سوی دیگر، در جهت نابودی آنها گام برمی‌دارند. او پذیرش این دوستی را از سوی دولت‌های مسلمان چون خواب و خیالی بیش نمی‌داند و برای برهم زدن این رؤیا، برخی از فجایع رخ داده در سوریه چون کشتار مردم بی‌دفاع «حمص» را در شعرش به تصویر می‌کشد:

گرفتارم، برادرم! خواهرم! جوانم! جانم! / به رؤیایی شیرین فکر می‌کنم/ به کسی که با دستی دستم را می‌فشارد/ و با دستی گلوی تو را/ با دستی دستم را می‌فشارد/ و با دستی مردی را در حمص از پنجره خانه‌اش پرت می‌کند/ با دستی دستم را می‌فشارد/ و با دستی دخترکی

سه‌ساله را در «الزهرای» سوریه به زنجیر می‌کشد/ تا پدر و مادرش را پیش چشمش ذبح شرعی کند/ با دستی دستم را می‌فشارد/ و با دستی دیگر از این همه فیلم می‌گیرد (مؤدب، ۱۳۹۵: ۸۵ و ۸۶)

۲-۱-۴- پایداری با محوریت مردم لبنان

بعد از انقلاب اسلامی، برخی از شاعران به مضامین اعتراضی در سطح جهانی روی آوردند. عمده این اعتراضات به کشورهای لبنان، عراق، افغانستان و ... با هدف حمایت از آنها در مقابل استکبار جهانی مربوط می‌شد. مؤدب نیز در شعر خود به لبنان نظر دارد. مؤدب با اشاره به ماجرای شهادت سیدعباس موسوی، دومین دبیر کل حزب الله لبنان به همراه همسر و فرزندش، گریزی به نسل‌کشی و کودک‌کشی صهیونیست‌ها در لبنان می‌زند:

ببرها از بنگال می‌آیند/ و غزالان از کشمیر/ و فرزند «سیدعباس موسوی»/ با لشکری از شهیدان کوچک‌سال از لبنان (مؤدب، ۱۳۹۵: ۶۳)

همچنین مؤدب از سیدحسن نصرالله و تنهایی و غربت او در امر مبارزه صحبت می‌کند. او غربت سیدحسن نصرالله را در میان شیوخ عرب به غربت و تنهایی حضرت آدم پس از هبوط به زمین تشبیه می‌کند:

... همچو آدم در سراندیب/ غریب!/ ما غریبیم، غریب. برادرم، قزوه!/ غریب چون شمشیری در نیزار/ چون سیدحسن نصرالله در محاصره شیوخ عرب ... (همان: ۳۹)

۲-۱-۵- پایداری با محوریت مردم عراق

شعر مؤدب آینه تمام‌نمای ظلم‌ستیزی و دفاع از مظلومان است. او برای این منظور، زبان صلح را که زبان مشترک در تمام جهان است، به کار می‌گیرد. از نظر مؤدب، تمامی افرادی که مورد ظلم و ستم واقع شده‌اند، از یک وطن و یک نژاد هستند و او برای دفاع از آنها قد علم

می کند و غم آنها را می خورد؛ حتی ۸ سال جنگ میان ایران و عراق هم مانع این نمی شود که او مردم عراق و شرایط ناگوار کنونی آنها را نادیده بگیرد:

... حتی برای عراقی ها با گریه شعر گفته ام / با آنکه وقتی به سربازی رفتند / پسرعموهایم را کشتند! (مؤدب، ۱۳۹۵: ۵۷)

مؤدب به تاراج و غارت سرمایه های ملی عراق به وسیله نظامیان آمریکایی اشاره می کند و از آنها با عنوان «ژنرال های بشکه های نفت» تعبیر می کند و عراق به یغمارفته را چون گلوی بریده امام حسین (ع) به تصویر می کشد:

گلوی از قفا بریده حسینی تو / که ژنرال های بشکه های نفت / که ژنرال های شبکه های خبری / با قیافه های آشنا / با قیافه های ملعون / چون نیزه های استاندارد شده / از دشت های تشنه تو / سر در آورده اند (مؤدب، ۱۳۹۲: ۶۱ و ۶۲)

مؤدب، فضای کنونی عراق را با حادثه کربلا پیوند می زند. او عراق را به دخترک معصوم و سه ساله کربلا، حضرت رقیه تشبیه می کند و ویرانی عراق را با غربت و آوارگی حضرت زینب (س) در خرابه های شام و شهادت جوانان عراقی به دست تروریست ها را با شهادت حضرت علی اکبر همسان می داند:

دخترک معصوم مُحرمی تو، عراق! / که چون رقیه ای / رها شده ای / در شب های ویرانه های تقاص ها / که چون فریادی / قرن ها را می گردی زینب وار / در هلهله سکوت کشتگان / نعش علی اکبر رشیدی تو، عراق! / و فرات و دجله / از برکت چشمان حسین / بر سینه تو جاری می - شوند / که دیروز / بر سینه علی اکبرش / جوانی جنازه های امروز تو را / اشک می ریخت (مؤدب، ۱۳۹۲: ۶۱)

در کنار ترسیم اوضاع نامساعد عراق، مؤدب از «منتظرالزیدی»، مبارز و خبرنگار شیعه مذهب عراقی یاد می کند که در دسامبر ۲۰۰۸م در جریان مصاحبه مطبوعاتی، کفش خود

را به سمت جرج بوش پرتاب کرد. او این عمل الزیدی را می‌ستاید و آن را بهترین رسانه می‌داند:

دروود برادر منتظرم، الزیدی! / که کفش‌های تو / تنها رسانه ماست / برای سخن گفتن با Presidentها / که برای پابره‌ها لاف می‌زنند (همان: ۲۰)

۲-۱-۶- پایداری با محوریت مردم افغانستان

کشور افغانستان همواره دستخوش ناملایمات واقع شده است. حضور طالبان، حمله نظامی آمریکا در سال ۲۰۰۱م به آن، انفجارهای تروریستی پی‌درپی و کشتار مردم بی‌دفاع، رهاوردی جز ناآرامی و آشوب برای مردم این کشور نداشته است. مؤدب در شعرش در واکنش به شرایط حاکم بر افغانستان، موضعی انتقادی به خود می‌گیرد. نخست، به مردم افغانستان نهیب می‌زند و این شرایط را ناشی از غفلت آنها می‌داند:

منتظرم تا دکل‌های بزرگ برق زمین بخورند / آنگاه عموهای تو را از پای تلویزیون‌ها و رایانه‌ها / صدا بزنم / تا برای تو نامه بنویسند / ما به زودی بیدار خواهیم شد / از این کابوس غریب / که روی زمین خط کشیده‌ایم با خون / و سربازانی به نگهبانی‌شان گماشته‌ایم / ما به زودی بیدار خواهیم شد / ... / افسوس / افسوس / افسوس / تقدیر ما همیشه همین است / و حالا هم باید منتظر بمانم / تا کاکاهای کابلی‌ام / از اتاق‌های چت بیرون بیایند! (مؤدب، ۱۳۹۵: ۷۹ و ۸۰)

وی از بی‌تفاوتی و غفلت امت مسلمان به حوادث افغانستان نیز گلایه می‌کند و آن را حاصل عملکرد رسانه‌ها می‌داند؛ همان رسانه‌هایی که ذهن مردم افغانستان را تسخیر کرده‌اند تا از حوادث کشور خود بی‌اطلاع باشند. آنها برای بازتاب دادن رخداد‌های افغانستان هیچ‌گونه تلاشی نمی‌کنند؛ بلکه می‌کوشند تا ذهن مخاطبان خود را درگیر مسائلی خیالی یا بی‌اهمیت کنند و با این کار، آنها را از مهم‌ترین رویدادهای اجتماعی دور سازند:

ما ارتقا یافته‌ایم/ با کارتن‌های تخیلی و بازی‌های رایانه‌ای/ حالا می‌دانیم «اورانوس» را چگونه فتح می‌کنند/ «نل» کجاها به دنبال مادرش می‌گردد/ و زنبورهای عسل چند کیلومتر پرواز می‌کنند/ اما نمی‌دانیم «مهرانه» در کابل/ چرا گریه می‌کند؟/ دخترم، خواهرم/ مادرم، مهرانه! (همان: ۷۵ و ۷۶)

مؤذّب به این هم بسنده نمی‌کند و از عملکرد ضعیف سازمان ملل هم انتقاد می‌کند. این سازمان که با در اختیار داشتن بزرگ‌ترین مرکز امنیتی دنیا (شورای امنیت)، وظیفه حفظ صلح جهانی را بر عهده دارد، در مقابل جنگ و کشتارهای صورت گرفته، واکنشی جز صدور قطعنامه نشان نمی‌دهد. مؤذّب با بیانی کنایی و تعریض‌گونه به این نکته اشاره می‌کند که واکنش نشان دادن بر روی کاغذ و در شعر، همچون عملکرد سازمان ملل و صدور قطعنامه از سوی این سازمان است:

خدا نشده‌ام/ دیگر گریه نمی‌کنم/ می‌توانم! بزرگ شده‌ام حالا/ اندازه سازمان ملل که هستم/ همه ملالتم را در قطعنامه‌ها می‌پیچم و صادر می‌کنم/ برای دختران بی‌نامۀ افغانی/ ... / که جای نامۀ عاشقانه به سینه بفشارند (مؤذّب، ۱۳۸۳: ۱)

۲-۱-۷- پایداری با محوریت مردم هائیتی

هائیتی نخستین کشوری است که در آمریکای لاتین و حوزه کارائیب به استقلال رسید و نخستین جمهوری در جهان است که رهبران آن سیاه‌پوست بودند. از اواخر سده پانزدهم میلادی، این کشور مورد هجوم و بهره‌کشی کشورهای اروپایی به ویژه اسپانیا و فرانسه قرار گرفت. همزمان با آغاز انقلاب کبیر فرانسه، سیاهپوستان و بومیان هائیتی قیام نمودند و سرانجام این کشور در سال ۱۸۰۴ م به عنوان اولین کشور آمریکای لاتین به استقلال رسید؛ اما تنش میان سیاهپوستان و دورگه‌ها سبب کودتا و بی‌ثباتی این کشور و مداخله آمریکا در امور این کشور

شد. از سال ۱۹۱۹، با فرستادن نیروهای نظامی به هائیتی به وسیله «ودرو ویلسون» این کشور به جولانگاه نیروهای آمریکایی تبدیل شد.

مؤدب با نگاهی به تاریخ هائیتی، با بیانی نمادین از سلطه جویان بر مردم این سرزمین با عنوان «کفتارها» یاد می کند و با تضمین سطری از شعر «از یک انسان» محمود درویش نوید نابودی آنها را می دهد:

تنها کلمه هائیتی را بلام / اما می دانم کفتارها روزی فراری خواهند شد / می دانم شما مرده-
اید / اما هائیتی که نمرده است (مؤدب، ۱۳۹۵: ۳۸)

او به اشغال کشور هائیتی به وسیله نظامیان آمریکایی هم اشاره می کند و از آمریکا با عنوان «شغال فیل پیکر» و از سربازان آمریکایی با عنوان «کفتارهای آمریکایی» یاد می کند که به اسم دموکراسی وارد خاک هائیتی شدند. او با یادآوری کشتار نظامیان آمریکا، دموکراسی آمریکایی را به سخره می گیرد:

آنگاه زمین لرزید / و شغال فیل پیکر، نعش ها را بوکشید / کشته ها را شمرد / هر جنازه ای
یک رأی به حساب آمد / دموکراسی بدین سان، بدون شلیک گلوله / یا انفجار بمب های تبلیغاتی
رأی آورد! / و کفتارهای آمریکایی به سادگی وارد هائیتی شدند (همان: ۳۷)

۲-۱-۸- پایداری با محوریت مردم هیروشیما

هیروشیما یکی از شهرهای کشور ژاپن است که در جنگ جهانی دوم، قربانی بمباران اتمی شد. آمریکا اولین کشوری بود که از سلاح هسته ای در یک جنگ استفاده کرد و با بمباران کردن هیروشیما قریب به یک صد هزار نفر از مردم این شهر را کشت و بدین ترتیب، آتش جنگ جهانی دوم خاموش شد. مؤدب در شعر خود دو مرتبه به این موضوع اشاره می کند؛ نخست، از زبان آمریکا به عنوان یک ابرقدرت و مدعی دموکراسی که در حال

رجزخوانی برای دولت‌های مخالف خود است و در خطاب به آنها از بمباران اتمی هیروشیما به عنوان یکی از نشانه‌های قدرت خود یاد می‌کند:

ما شما را بیهوده نمی‌گذاریم / شما زنده‌اید / تا با Liberal democracy تفاوت را احساس کنید / زندگی دکمه بازگشت ندارد / اما هرگاه میلان بکشد / دکمه‌های مرگتان را می‌فشاریم / پس آیا نشانه‌های ما را در هیروشیما نمی‌بینید؟ (مؤدب، ۱۳۹۵: ۸-۹)

بار دیگر مؤدب، خود را در مقام بازماندگان این بمباران قرار می‌دهد؛ افرادی که با به یاد آوردن این خاطره تلخ، مبدعان تخریب و سلطه را نفرین می‌کنند:

من مثل پیرزنان هیروشیما / اینشتین را نفرین نمی‌کنم / نوبل را نفرین نمی‌کنم / کریستف کلمب را نفرین نمی‌کنم (مؤدب، ۱۳۹۲: ۶۲)

۲-۱-۹- پایداری با محوریت مردم یمن و بحرین

گستره جغرافیای پایداری در شعر مؤدب به کشورهای یمن و بحرین هم می‌رسد که مورد ظلم و ستم کشور عربستان سعودی واقع شده‌اند. مؤدب از عربستان با عنوان «آل مال» یاد می‌کند که برای رسیدن به منافع و اهداف شوم خود، خون دیگر کشورهای عربی همجوار خود را می‌مکد:

آل مال از جاهلیت مست / می‌مکد خون عرب‌ها را / در یمن، در شام، در بحرین / کرده یکسان روز و شب‌ها را (مؤدب، ۱۳۹۴: ۴۹)

مؤدب در این شعر، عربستان را به خاطر ظلم و ستمی که بر دیگر کشورهای عربی منطقه روا می‌دارد، مورد نکوهش و سرزنش قرار می‌دهد؛ چنانچه خداوند در قرآن کریم کسانی را که ظلم و ستم کردند، برحذر می‌دارد که برای آنها عذابی دردناک است:

«... فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابِ يَوْمِ أَلِيمٍ» (زخرف: ۶۵).

۲-۲- کشورهای متجاوز و ظالم

رویکرد دوم علی محمد مؤدب را در بیان مضامین پایداری، کشورهای سلطه‌جو و متجاوز می‌داند. همچنین آمریکا، انگلیس، رژیم اشغالگر قدس و ایادی آنها از جمله عربستان و مصر تشکیل می‌دهند.

۲-۲-۱- آمریکا

مؤدب به افشای جنایات کشورهای سلطه‌جو می‌پردازد. در این میان، نگاه انتقادی و اعتراضی او بیشتر متوجه آمریکاست که در یک قرن اخیر، سایه شوم خود را بر جامعه جهانی و به خصوص خاورمیانه انداخته است و برای رسیدن به اهداف خود از هیچ حرکتی فروگذار نمی‌کند. همان‌طور که پیش از این بیان شد، مؤدب نگاه سلطه‌جویان آمریکا را در شعرش به تصویر می‌کشد که از جنایات خود به عنوان یکی از نشانه‌های قدرت خود یاد می‌کنند و به آنها مفتخرند:

پس آیا نشانه‌های ما را در هیروشیما نمی‌بینید؟ / آیا عبرت نمی‌گیرید از ویتنام؟ / از عراق و افغانستان؟ / این است عطای Leviathan: / آزادی به قیمت امنیت / مغز در مقابل شکم / نفت در برابر غذا / ما شما را بیهوده زنده نمی‌گذاریم (مؤدب، ۱۳۹۵: ۸-۹)

او جنگ و کشتار را رهاورد دموکراسی آمریکایی می‌داند: / دود حریق‌های تو را نمی‌توانم بینم / ... و سرم به بسته‌بندی دموکراسی آمریکایی گرم است / به صادرات اعتراضات مدنی مدرن / به صادرات اعتراضات مدنی مسلحانه! (همان: ۸۴ و ۸۵)

این نوع نگاه افشاگرانه و اعتراضی در شعر مؤدب بسیار به چشم می‌خورد؛ زیرا وی نیز معتقد است که «از ویژگی‌های انسان مقاوم، شناختن چهره ظالم و شناساندن آن به دیگران

است» (صمّود، ۱۹۹۵، ج ۶: ۱۲۸). مؤدب به دخالت‌های بی‌شمار آمریکا در مسائل ایران و تحریم این کشور از سوی آمریکا نیز اشاره می‌کند و نفرت و انزجار خود را از آن بیان می‌کند:

من سبز هستم / اما سفر آمریکا نرفته‌ام / آمریکا خودش به زندگی من آمده‌است / بیست و پنج سال است / که زانوهای برادرم را تحریم کرده‌است / به آسمان نگاه می‌کنم / هواپیمایی سبز رد می‌شود / آمریکا را لعنت می‌کنم / که از آن طرف اقیانوس‌ها آمده‌است / تا نگذارد آب خوش از گلوی کبوتران ما پایین برود (مؤدب، ۱۳۹۵: ۴۵ و ۴۶)

۲-۲-۲- اسرائیل

مؤدب همان‌طور که از مدافعان سرسخت فلسطینیان است، در مقابل به طور جدی از معترضان و منتقدان رژیم اشغالگر قدس به شمار می‌آید. وی این رژیم برساخته و واهی را به کوهی از جنس کلوخ تشبیه می‌کند که به زودی متلاشی خواهد شد و از حضور اسرائیل در خاورمیانه به شوخی سخیف تعبیر می‌کند؛ همچنین او به بیانیه «بالفور» نیز اشاره می‌کند که در آن از موضع مثبت انگلستان برای ایجاد خانه ملی برای یهودیان در سرزمین فلسطین خبر داده شده بود. وی نویسندگان این بیانیه را نادان خطاب می‌کند؛ زیرا با این کار فقط نفرت و انزجار امت مسلمان را برای خود خریدند و از نظر مؤدب، شکل گرفتن اسرائیل در سرزمین‌های اشغالی به سان کاشتن درخت زقوم - درختی که در قعر آتش جهنم رشد می‌کند - در دل مسجد الحرام است:

... و کوه صهیون کلوخی است! حاجیان روزی از رمی جمرات فارغ خواهند شد / چه نادان بودند نویسندگان اعلامیه Balfour / که درخت زقوم را در صحن مسجد الحرام کاشتند / و قلب خود را چون لانه موشان بال‌دار / بر شاخسار خنجرهای ما بنا نهادند / حتی اگر صد سال هم به ریش ما بخندد / شوخی سخیفی است اسرائیل در خاورمیانه (مؤدب، ۱۳۹۵: ۳۳)

۲-۲-۳- انگلیس

در سده‌های اخیر، هجوم کشورهای استعمارگر به منابع فرهنگی و مادی کشورهای ضعیف باعث طیف وسیعی از واکنش‌ها شده‌است. «در این میان، سهم عمده از آن شاعرانی است که به رویارویی و مقابله با این اهداف استعماری ابرقدرت‌ها و سلطه‌گران جهانی برخاسته‌اند» (غنی- پور ملک‌شاه و دیگران، ۱۳۹۱: ۱۵۶). انگلیس از آن جمله کشورهای استعمارگری است که پا به پای آمریکا و حتی خیلی زودتر از آمریکا وارد خاورمیانه شد و آن را مورد تظاول و دست‌اندازی خود قرار داد. مؤدب در شعر خود به سلطه‌جویی انگلیسی‌ها در ایران و هند اشاره می‌کند. او از وطن‌فروشان و خائنان داخلی به «گره‌های خانگی» تعبیر می‌کند که کاسه‌لیس انگلیسی‌ها هستند؛ همچنین وی یادآور می‌شود که زبان فارسی پیش از آنکه هندوستان مستعمره انگلستان شود، دومین زبان رسمی این کشور و زبان فرهنگی و علمی در هند به شمار می‌آمده که پس از استعمار، انگلیسی‌ها در سال ۱۸۳۲م به اجبار آن را کنار زده و زبان انگلیسی را جایگزین آن کرده‌اند:

قصه از چاه هوی گفتم / یادم آمد کاسه‌لیسی‌ها / گره‌های خانگی، اما / رام دست انگلیسی -
 ها / فارسی را انگلیسی‌ها / از بلاد هند برکنند / با چه رو در صفحه تزویر / پارسی دارند می -
 خندند؟ / طوطیان هند را کشتند / تا سلام فارسی گم شد / هند، اقیانوس آرامش / انگلیس آمد،
 تلاطم شد (مؤدب، ۱۳۹۴: ۴۷ و ۴۸)

مؤدب با بیانی نمادین از شکست انگلیسی‌ها در ایران و ترک آن سخن می‌گوید. وی جنگل را نمادی از ایران و روباه را سمبل انگلیس می‌داند و پایان فتنه‌افروزی‌های انگلیس را در ایران با پژمردن خارهای فتنه به تصویر می‌کشد:

جنگل از روباه خالی شد / انگلیسی‌ها زمین خوردند / قد کشید از هر طرف سروی / خارهای
 فتنه پژمردند (همان: ۲۷)

۲-۲-۴- عربستان

عربستان کشوری است که سودای سیادت بر خاورمیانه را در سر می‌پروراند؛ ولی در این بین کالای مصرفی آمریکا شده است؛ به همین خاطر به خونریزی و کشتار در خاورمیانه روی آورده است. حال آنکه «هر مسلمانی که روح و حقیقت اسلام را دریافته باشد، هرگز نمی‌تواند با استعمارگران هم‌دست و همگام گردد یا به آنها کمک کند یا با آنها قرارداد و پیمان ببندد یا روزی با آنها از در آشتی درآید و دست از مبارزه مخفی و علنی بر ضد آنها بردارد» (قطب، ۱۳۷۰: ۴۰). مؤذّب حملات هوایی عربستان را به یمن، بحرین و سوریه به مکیدن خون اعراب به وسیله عربستان تشبیه می‌کند و بیان می‌کند که هر چند عربستان پرده‌دار کعبه است؛ اما خانه کعبه را به ظلم و جور خود آکنده؛ به گونه‌ای که حتی بت‌های زمان جاهلیت نیز از این اعمال آل سعود خجل می‌شوند:

آل مال از جاهلیت مست / می‌مکد خون عرب‌ها را / در یمن، در شام، در بحرین / کرده
یکسان روز و شب‌ها را / پرده‌دار خانه کعبه / فتنه در هر پرده افکنده / خانه را آلوده با تزویر / بت
هم از این فتنه شرمنده (مؤذّب، ۱۳۹۴: ۴۹)

مؤذّب همچنین در جای دیگری اشاره می‌کند که کشور عربستان با وجود این همه نفت، باید دستگیر سایر کشورهای عربی باشد؛ اما در جهت مخالف عمل می‌کند و به جای آن به کشتار کودکان بی‌دفاع یمن و جهان عرب روی آورده است:

من عربستانم به سینه‌ای پر نفت / که کودکان عرب از پستان من آتش گرفته‌اند (مؤذّب،

۱۳۹۵: ۸۴)

۲-۲-۵- مصر

مصر به علت همجواری با فلسطین در شعر مؤدب مورد توجه قرار گرفته است. مؤدب در شعر خود، کشورهای عربی، به ویژه مصر را مورد نکوهش قرار می دهد. «آنچه مایه تأسف و تحسّر است، این است که در جریان سیاست های زورگویانه رژیم غاصب اسرائیل با مردم مظلوم فلسطین، برخی از اقوام عرب نه تنها سهل انگاری در پیش گرفته اند؛ بلکه گاهی اوقات به حمایت آشکار از اشغالگران پرداخته اند و به نوعی، به روند اشغالگری صهیونیست ها تداوم بخشیده اند» (سلیمی و دیگران، ۱۳۹۴: ۱۵۰). مصداق بارز این امر را می توان در خودداری دادگاه امور فوری قاهره، از در نظر گرفتن اسرائیل به عنوان یک رژیم تروریستی و صدور حکم از سوی همان دادگاه برای تروریست خواندن جنبش حماس مشاهده کرد؛ همچنین مصر در اقدامی غیرانسانی در سال ۲۰۰۷م گذرگاه رفح، مرز مشترک بین غزه و مصر را بست و با این کار مانع کمک رسانی به کودکان و مجروحان فلسطینی شد. مؤدب این اقدامات مصر را بدین گونه به تصویر می کشد:

مصرم، من / و اهرام، پشت خمیده من اند / نمی توانم خم شوم و زنجیر گذرگاه رفح را برای
کودکان سرطانی / بیندازم / نمی توانم گهواره موسی را از نیل بردارم / دستم می لرزد / نمی توانم
در آغوش بگیرم / دخترکی را که در سرش ترکشی است (مؤدب، ۱۳۹۵: ۸۴)

۳- نتیجه گیری

بیان موضوعات پایداری در شعر علی محمد مؤدب در دو سطح ملی و فراملی قابل بررسی است. وی در طرح این موضوعات، دو رویکرد را دنبال می کند؛ نخست، در موضع و جایگاه حامی مردم ستم دیده و مظلوم ظاهر می شود و رویکردی حمایتی دارد. دیگر اینکه در مقام یک معترض برمی آید و با رویکردی انتقادی به افشای جنایات سلطه جویان و مستکبران جهانی می پردازد.

پرداختن به ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی و هشت سال دفاع مقدس، بخش عمده-ای از اشعار پایداری علی محمد مؤدب را دربرمی‌گیرد. در طرح مسائل پایداری فراملی، فلسطین و غزه بیشترین بسامد را دارند؛ به گونه‌ای که مؤدب در کنار سایر مجموعه‌های شعری-اش، یک مجموعه را با عنوان «سفر بمباران» به‌طور ویژه به این موضوع اختصاص داده‌است؛ همچنین وی نخستین شاعر ایرانی است که در دفاع از سوریه قد علم کرد و جنایات داعش نسبت به مردم این کشور را در اشعارش ثبت نمود. لبنان، افغانستان و عراق نیز از دیگر کشورهای اسلامی هستند که مؤدب به دفاع از مردم آنها برخاسته‌است. با توجه به جنگ تحمیلی، این اقدام مؤدب حاکی از آن است که وطن در شعر مؤدب گستره وسیعی دارد و او تمامی ستمدیدگان و مظلومان را از یک سرزمین و یک نژاد می‌داند. برای مؤدب مسلمان و غیرمسلمان تفاوتی ندارد؛ از این رو، نمی‌تواند مردم هائیتی و هیروشیما و قتل عام آنها را نادیده بگیرد.

مؤدب افشای جنایات آمریکا، انگلیس، روسیه و عربستان را به عنوان رسالت شعر خود برگزیده‌است؛ از این رو، لطماتی را که آنها در طی تاریخ به مردم ایران و سایر امت‌های مسلمان وارد آورده‌اند، برمی‌شمارد. نکته‌ای که وی همواره مدنظر قرار داده‌است، انتقاد از بی-تفاوتی کشورهای مسلمان، به‌ویژه مصر و ترکیه و رسانه‌های خبری در واکنش به جنایات صورت پذیرفته و ستم روا شده بر امت‌های مسلمان است. در یک کلام می‌توان گفت که جغرافیای پایداری در شعر علی محمد مؤدب، گستره‌ای به وسعت کل جهان و به مرکزیت خاورمیانه دارد.

منابع

- ابوماضی، ایلیا. (۱۹۸۶). **ت، تبر و تراب**. بیروت: دارالعلم للملایین.
- بصیری، محمدصادق. (۱۳۸۷). «**طرح و توضیح چند سؤال درباره مبانی ادبیات پایداری**». چاپ شده در نامه پایداری (مجموعه مقالات اولین کنگره ادبیات پایداری کرمان). به کوشش احمد امیری خراسانی. تهران: بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس. صص ۸۹-۹۷.
- سلیمی، علی؛ کیانی، رضا؛ رضایی، شمسی. (۱۳۹۴). «**جلوه‌های پایداری در شعر «برهان‌الدین العبوشی» شاعر معاصر فلسطین**». چاپ شده در نشریه ادبیات پایداری دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر کرمان. س ۷، ش ۱۳، صص ۱۳۵-۱۵۸.
- سنگری، محمدرضا. (۱۳۸۹). **ادبیات دفاع مقدس (مباحث نظری و شناخت اجمالی گونه‌های ادبی)**. تهران: بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس.
- سیدی، سید حسن؛ سالم، شیرین. (۱۳۹۰). «**جلوه‌های پایداری در سروده‌های فدوی طوقان**». چاپ شده در نشریه ادبیات پایداری دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر کرمان. س ۳، ش ۵، صص ۱۸۵-۲۰۸.
- صفی‌نژاد، جواد. (۱۳۸۷). **مبانی جغرافیای انسانی**. چاپ نهم. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- طالبیان، یحیی؛ بیابانی، احمدرضا. (۱۳۹۲). «**بررسی مؤلفه‌های پایداری در فارسی سروده‌های علامه اقبال لاهوری**». چاپ شده در فصلنامه علمی- پژوهشی رهیافت انقلاب اسلامی. س ۷، ش ۲۳، صص ۱۲۱-۱۴۱.
- طاهری ماه‌زمینی، نجمه؛ بصیری، محمدصادق؛ صرفی، محمدرضا. (۱۳۹۳). «**بررسی مضامین شعر اعتراض در ادبیات انقلاب اسلامی**». چاپ شده در نشریه ادبیات پایداری دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر کرمان. س ۶، ش ۱۱، صص ۲۸۷-۳۰۷.

غنی پور ملک‌شاه، احمد؛ خلیلی، احمد؛ مهدی‌نیا چوبی، سیدمحسن. (۱۳۹۱). «**تحلیل مؤلفه‌های ادبیات پایداری در اشعار طاهره صفارزاده**». چاپ شده در نشریه ادبیات پایداری دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر کرمان. س ۴، ش ۷، صص ۱۳۹-۱۷۶.

کافی، غلامرضا. (۱۳۸۹). **شناخت ادبیات انقلاب اسلامی**. تهران: بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس.

مؤدب، علی محمد. (۱۳۸۳). **همینقدر می‌فهمیدم از جنگ**. تهران: سارینا.

مؤدب، علی محمد. (۱۳۸۴). **مرده‌های حرفه‌ای**. تهران: هزاره ققنوس.

مؤدب، علی محمد. (۱۳۸۶). **الف‌های غلط**. تهران: سوره مهر.

مؤدب، علی محمد. (۱۳۸۷). **عطر هیچ گلی نیست**. تهران: تکا.

مؤدب، علی محمد. (۱۳۸۷). **دروغ‌ها**. تهران: نشر علم.

مؤدب، علی محمد. (۱۳۹۰). **روضه در تکیه پروتستان‌ها**. چاپ دوم. تهران: سپیده

باوران.

مؤدب، علی محمد. (۱۳۹۲). **عاشقانه‌های پسر نوح**. چاپ دوم. تهران: شهرستان ادب.

مؤدب، علی محمد. (۱۳۹۴). **دست خون**. تهران: شهرستان ادب.

مؤدب، علی محمد. (۱۳۹۴). **کهنکشان چهره‌ها**. چاپ دوم. تهران: شهرستان ادب.

مؤدب، علی محمد. (۱۳۹۵). **سفر بمباران**. چاپ دوم. تهران: شهرستان ادب.

نقیسی، سعید. (۱۳۸۴). **تاریخ اجتماعی و سیاسی ایران در دوره معاصر**. ج ۱. تهران:

اهورا.

پښتو ښکته ځاښه علوم انساني و مطالعات فرښتې
پرتال جامع علوم انساني